

ASIAA TIETOSUOJASTA 1/2005

15.1.2005

[Päivitetty 22.2.2010]

HENKILÖTIETOJEN SIIRTO ULKOMAILLE HENKILÖTIETOLAIN MUKAAN

Tietosuojavaltuutetun tehtävänä on antaa henkilötietojen käsittelyä koskevaa ohjausta ja neuvontaa. Tämä esite sisältää käyttöönnne tietosuojavaltuutetun yleisohjausta otsikkoasiassa. Tutustu myös muihin julkaisuihimme ja kotisivuumme Internetissä.

Henkilötietolaki on Sinua varten, käsitteletpä sitten henkilötietoja tai olet käsittelyn kohteena

TIETOSUOJAVALTUUTETUN TOIMISTO

Albertinkatu 25 A 00180 Helsinki
Puhelinvaihte 010 36 66700
Neuvontapuh. (9–15) 0100 86205
Telefax 010 36 66735
www.tietosuoja.fi

SISÄLLYSLUETTELO

1. Yleistä henkilötietojen siirrosta ulkomaille	3
2. Henkilötietojen siirto EU:n toiseen jäsenvaltioon tai Euroopan talousalueen sisällä.....	3
3. Henkilötietojen siirto Euroopan unionin ja Euroopan talousalueen ulkopuolelle.....	4
3.1. Yleiset edellytykset	4
3.1.1 Riittävän tietosuojan tason arviointi.....	4
3.1.2 Komission päätökset tietosuojan tasosta	4
3.1.3 Maat, joiden tietosuojan tasosta komissio on tehnyt päätöksen, ml. Yhdysvaltojen Safe Harbor –järjestely..	5
3.2. Henkilötietolain poikkeusperusteet	7
4. Sopimuslausekkeet ja muut riittävät takeet.....	9
4.1. Sopimuslausekkeet	9
4.2 Komission hyväksymät mallisopimuslausekkeet	10
4.3 Konsernin sisäiset tietosuojasäännöt	11
5. Tietosuojavaltuutetulle tehtävät ilmoitukset	12
5.1 Milloin EI ole ilmoitusvelvollisuutta	12
5.2 Milloin ON ilmoitusvelvollisuus	12
5.3 Yleistä ilmoituksen tekemisestä	12
5.4 Ilmoituksen käsittely tietosuojavaltuutetun toimistossa	13
5.5 Tietosuojavaltuutetun kannanotto ja tietosuojalautakunnan toimenpiteet	14
6. Komission valvonta	14
7. Muita linkkejä	15

LIITE

“Ilmoitus henkilötietojen siirrosta EU:n tai ETA:n ulkopuolelle” -mallilomake

1. YLEISTÄ HENKILÖTIETOJEN SIIRROSTA ULKOMAILLE

Tässä esitteessä kerrotaan henkilötietolakiin (523/1999) sisältyvistä henkilötietojen ulkomaille siirtämisestä koskevista säännöksistä. Henkilötietolaki (HetiL) tuli voimaan 1.6.1999 ja kumosi samalla aiemman henkilörekisterilain. Henkilötietolain säännöksiä täsmennettiin 1.12.2000 voimaan tulleella lailla henkilötietolain muuttamisesta (986/2000). Muutoksella henkilötietolakiin lisättiin säännökset henkilötietojen siirtoa EU:n ulkopuoliseen maahan koskevasta henkilötietodirektiivin mukaisesta komission päätöksenteosta ja päätösten velvoittavuudesta. Henkilötietojen siirrosta EU:n ulkopuolelle säädetään HetiL:n 22, 22a, 23, 36 ja 37:ssä.

Sääntely perustuu Euroopan unionin henkilötietodirektiivin (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 95/46/EY 24.10.1995 yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta). ETA-maat on rinnastettu henkilötietolaissa EU:n jäsenvaltioihin, koska ETA:an kuuluvat EU:n ulkopuoliset maat ovat sitoutuneet saattamaan kansalliset lainsäädäntönsä vastaamaan henkilötietodirektiivin vaatimuksia. Säännökset henkilötietojen siirrosta kolmansiin maihin ovat henkilötietodirektiivin neljännessä luvussa, jossa on säännöksiä myös jäsenvaltioiden ja komission välisestä yhteistyöstä henkilötietoja ulkomaille siirrettäessä.

Henkilötietojen ulkomaille siirtämisestä koskevat säännökset koskevat kaikkea henkilötietojen tosiasiallista siirtämistä ulkomaille, olipa sitten kyse henkilötietojen varsinaisesta luovuttamisesta tai niiden siirtämisestä ulkomaille esim. toimeksiantotehtävän suorittamista varten tai konsernin yhteiseen rekisteriin. Lisäksi säännöksiä tulee soveltaa sekä yksittäisiä tietoja että suuria henkilötietomääriä siirrettäessä.

Jotta henkilötietojen ulkomaille siirto olisi laillista, tulee tietojen luovutuksen olla kyseisessä tilanteessa sallittua Suomessa ja sen lisäksi henkilötietojen ulkomaille siirron tulee täyttää henkilötietolaissa määritellyt, EU:n ulkopuolelle tapahtuvaa siirtoa koskevat **erityisedellytykset**. Tietoja siirrettäessä tulee huolehtia mm. siitä, että tiedot on suojattu myös niiden siirron aikana ja että rekisteröityjen oikeudet toteutuvat. Tietyissä tilanteissa siirrosta on myös ilmoitettava tietosuojavaltuutetulle.

Kaikissa henkilötietojen siirroissa – myös EU:n sisällä – on rekisterinpitäjän huolehdittava siitä, että tietojen vastaanottajalla on oikeus ko. henkilötietojen käsittelyyn ja varmistettava, että vastaanottaja noudattaa tarpeellisilta osin myös kansallisia tietosuojasäännöksiä ja on esim. tehnyt tarvittavat ilmoitukset omasta toiminnastaan kansallisille tietosuojaviranomaisille.

Komissio on julkaissut paljon henkilötietodirektiivin soveltamiseen liittyviä päätöksiä ja muuta aineistoa. Tässä esitteessä on linkkejä komission tietosuojasivuille ko. asiakirjoihin, mutta esim. mallisopimuslausekkeista on mahdollista saada kopioita myös tietosuojavaltuutetun toimistosta.

2. HENKILÖTIETOJEN SIIRTO EU:N TOISEEN JÄSENVALTIOON TAI EUROOPAN TALOUSALUEEN SISÄLLÄ

Henkilötietoja saa siirtää Euroopan unionin jäsenvaltioon tai Euroopan talousalueeseen kuuluvaan maahan samoilla perusteilla kuin niitä saisi Suomessakin luovuttaa tai antaa muutoin käsiteltäviksi. Myös kansallisen lainsäädännön salassapitosäännökset on otettava tiedon siirroissa huomioon. Kysymys on tietojen liikkumisesta EU:n sisällä. Tällaisesta siirrosta ei myöskään tarvitse ilmoittaa

tietosuojavaltuutetulle. Henkilötietodirektiivin eräänä tarkoituksena ja tavoitteena on henkilötietojen vapaa liikkuvuus EU:n sisällä.

Euroopan unionin jäsenmaita ovat Alankomaat, Belgia, Espanja, Irlanti, Italia, Itävalta, Kreikka, Kypros, Latvia, Liettua, Luxemburg, Malta, Portugali, Puola, Ranska, Ruotsi, Saksa, Slovakia, Slovenia, Suomi, Tanska, Tsekki, Unkari, Viro ja Yhdistynyt Kuningaskunta.

Tämän lisäksi Euroopan talousalueeseen (ETA) kuuluvat Islanti, Liechtenstein ja Norja.

3. HENKILÖTIETOJEN SIIRTO EUROOPAN UNIONIN TAI EUROOPAN TALOUSALUEEN ULKOPUOLELLE

3.1 Yleiset edellytykset (HetiL 5 luku 22 §)

3.1.1 Riittävän tietosuojan tason arviointi

Henkilötietolain 22 §:ssä ilmaistun pääsäännön mukaan henkilötietoja voidaan siirtää Euroopan unionin jäsenvaltioiden alueen tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle ainoastaan, jos kyseissä maassa taataan riittävä tietosuojan taso. Tietosuojan tason riittävyyden arviointi on erityiskysymys, jossa tulee huomioida tietojen luonne, suunnitellun käsittelyn tarkoitus ja kestoaika, alkuperämaa ja lopullinen kohde, asianomaisessa maassa voimassa olevat yleiset ja alakohtaiset oikeussäännöt sekä käytäntösäännöt ja noudatettavat turvatoimet.

Tietosuojan tason riittävyyden asianomaisessa kolmannessa maassa arvioi kussakin tapauksessa rekisterinpitäjä ja tietosuojavaltuutettu, jolle rekisterinpitäjän on henkilötietolain 36 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan ilmoitettava 22 §:n nojalla toteutettavasta henkilötietojen siirrosta. Suomen tietosuojavaltuutetulle ei henkilötietolain voimassa ollessa ole tehty yhtään ilmoitusta siitä, että rekisterinpitäjä olisi itse arvioinut jonkun ns. kolmannen maan tietosuojan tason riittävyyden.

3.1.2 Komission päätökset tietosuojan tasosta (HetiL 5 luku 22 a §)

Henkilötietolain 22 a §:n 1 momentin mukaan henkilötietoja **voidaan siirtää** EU:n jäsenvaltioiden tai ETA:n ulkopuolelle siltä osin kun **komissio** on henkilötietodirektiivin mukaisesti todennut, että kyseisessä maassa taataan tietosuojan riittävä taso. Näiden maiden joukko laajenee sitä mukaa, kun komissio tekee päätöksiä (kts. kohta 3.1.3). Komission päätökset ovat jäsenvaltioita velvoittavia. Komission päätöksiin perustuvista henkilötietojen siirroista ei ole velvollisuutta ilmoittaa tietosuojavaltuutetulle.

Jäsenvaltioiden on lähtökohtaisesti sallittava tietojen siirto sellaiseen kolmanteen maahan, jossa komissio on todennut tietosuojan tason riittävyyden. Henkilötietojen sallitun siirron edellytyksenä on kuitenkin myös, että henkilötietolain muitakin säännöksiä noudatetaan ennen tietojen siirtämistä.

Tietosuojalautakunta voi henkilötietolain 44 §:n nojalla kieltää henkilötietojen siirron ellei siirrettävien henkilötietojen käsittelyssä ole noudatettu kansallisia säännöksiä.

Tietosuojaviranomaisilla on lisäksi keskeinen asema sen varmistamisessa, että henkilötietoja suojataan riittävästi myös niiden siirron jälkeen sekä toimivaltuudet tietyissä olosuhteissa kieltää tietojen siirrot kolmansiin maihin tai lykätä niitä sekä velvollisuus ilmoittaa näistä toimenpiteistä komissiolle.

Komission päätöksiä voidaan tarkistaa aina, kun päätöksen täytäntöönpanosta saadut kokemukset osoittavat sen olevan tarpeen. Joka tapauksessa komissio arvioi päätösten täytäntöönpanon kolmen vuoden kuluttua siitä, kun ne on annettu tiedoksi jäsenvaltioille.

Komissio voi myös tehdä ns. kolmannen maan tietosuojan tasosta negatiivisen päätöksen. Henkilötietolain 22 a §:n 2 momentin mukaan henkilötietoja **ei voida siirtää** EU:n jäsenvaltioiden alueen tai ETA:n ulkopuolelle siltä osin kuin komissio on jäsenvaltion tekemän ilmoituksen johdosta henkilötietodirektiivin mukaisesti todennut, että kyseisessä maassa ei taata tietosuojan riittävää tasoa. Komissio voi arvioida tietosuojan tason riittävyttä koko kyseisen maan tai esimerkiksi osavaltion osalta taikka ainoastaan maahan kohdistuvien tietyn tyyppisten siirtojen osalta. Komission päätöksestä käy ilmi, missä laajuudessa henkilötietojen siirto kyseiseen maahan on kussakin tapauksessa kielletty. Tällaisia tietosuojan tason riittämättömyyden toteavia komission päätöksiä ei toistaiseksi ole julkaistu.

3.1.3 Maat, joiden tietosuojan tasosta komissio on tehnyt päätöksen, ml. Yhdysvaltojen Safe Harbor –järjestely

Seuraavien maiden osalta komissio on tehnyt henkilötietodirektiivin 25 artiklan 6 kohdan perusteella **päätöksen tietosuojan tason riittävydestä**. On huomattava, että päätös voi rajoittaa tiettyyn sektorilainsäädäntöön, kuten Kanada tai koskea erityistä järjestelyä, kuten USA.

Alla olevassa listassa on maiden yhteydessä myös linkki kansallisen tietosuojaviranomaisen kotisivuille. Jos tiedon siirrosta tulee vastaanottajan kannalta esim. lain soveltamiseen liittyviä kysymyksiä, kannattaa tietojen vastaanottaja ohjata ottamaan yhteyttä kansallisiin viranomaisiin.

Lista vastaa tilannetta 15.1.2005. Mahdollisia muutoksia kannattaa seurata joko komission sivuilta tai tietosuojavaltuutetun toimiston (www.tietosuoja.fi/25915.htm) kansainvälisen yhteistyön alasivulta “Riittävän tietosuojan maat”.

Komission tietosuoja sivuilta komission päätökset löytyvät maittain osoitteesta:
http://www.ec.europa.eu/justice_home/fsj/privacy/thridcountries/index_en.htm

Sveitsi

Komission päätös 26.7.2000.

<http://www.edoeb.admin.ch/index.html?lang=en>

Argentiina

Komission päätös 30.6.2003.

<http://www.jus.gov.ar/dnmdp/index.html>

Guernsey

Komission päätös 21.11.2003.

<http://www.gov.gg/ccm/navigation/home-department/data-protection-commissioner/>

Isle of Man

Komission päätös 28.4.2004.

<http://www.gov.im/odps/>

Kanada

Komissio on katsonut 20.12.2001 tekemällään päätöksellä Kanadan tarjoavan **riittävän suojan** sellaisille **vastaanottajille** siirretyille henkilötiedoille, **jotka kuuluvat Kanadassa annetun henkilötietojen suojaa ja sähköisiä asiakirjoja koskevan lain (The Personal Information Protection and Electronic Documents Act) soveltamisalaan.** Lakia sovelletaan kaikkiin organisaatioihin, jotka keräävät, käyttävät tai luovuttavat henkilötietoja kaupallisen toiminnan yhteydessä siitä riippumatta, harjoittavatko kyseiset organisaatiot liittovaltion sääntelyn alaista toimintaa. Lakia sovelletaan lisäksi kaikkiin organisaatioihin, jotka luovuttavat henkilötietoja korvausta vastaan provinssin tai Kanadan ulkopuolelle, sekä sellaisten työntekijöiden henkilötietoihin, jotka ovat liittovaltion tasolla säänneltyä toimintaa harjoittavan laitoksen tai yrityksen palveluksessa.

Lain soveltamisalaan eivät kuulu liittovaltion tietosuojalain (Federal Privacy Act) piiriin kuuluvat organisaatiot tai organisaatiot, joiden sääntelystä vastaa provinssin tason julkinen sektori. Siihen ei myöskään kuulu voittoa tavoittelematon toiminta tai hyväntekeväisyystoiminta, ellei kyseinen toiminta ole luonteeltaan kaupallista. Lakia ei myöskään sovelleta työntekijöiden henkilötietoihin silloin, kun niitä käytetään muihin kuin kaupallisiin tarkoituksiin, lukuun ottamatta liittovaltion sääntelemän yksityissektorin työntekijöiden henkilötietoja.

Kanadan tietosuojaviranomaisten sivut

<http://www.privcom.gc.ca/>

Yhdysvallat ja Safe Harbor- järjestely

Yhdysvalloissa on omaksuttu tietosuojaan erilainen lähestymistapa kuin Euroopassa. Yhdysvalloissa ei ole yleistä tietosuojalainsäädäntöä, vaan siellä käytetään alakohtaista lähestymistapaa, jossa yhdistyvät lainsäädäntö, sääntely ja itsesääntely. Yhdysvaltojen osalta komission päätös koskee USA:n ja EU:n välisten neuvottelujen tuloksena syntynyttä Safe Harbor-järjestelyä, ei maan lainsäädäntöä sellaisenaan.

Euroopan yhteisöjen komissio on 26.7.2000 päätöksellään (2000/520/EY) todennut Safe Harbor – järjestelmän varmistavan riittävän tietosuojan tason henkilötietojen siirroissa Yhdysvaltoihin sijoittautuneille järjestelmään sitoutuneille organisaatioille. **Tietosuojan riittävä taso on turvattu, jos yhdysvaltalainen siirronsaaja on sitoutunut noudattamaan** Yhdysvaltojen kauppaministeriön (US Department of Commerce) ja komission hyväksymiä yksityisyyden suojaa koskevia **safe harbor –periaatteita ja tavallisimpien kysymysten ohjetta periaatteiden täytäntöön panemiseksi** (Frequently Asked Questions, FAQs), jotka Yhdysvaltain hallitus on laatinut 21.7.2000. Yhdysvaltojen kauppaministeriö ylläpitää yleisesti saatavilla olevaa luetteloa organisaatioista, jotka ilmoittavat noudattavansa safe harbor –periaatteita.

Safe harbor –järjestelmään voi liittyä yhdysvaltalainen organisaatio, jossa sovelletaan tehokkaan henkilötietojen suojan takaavaa lainsäädäntöä tai säännöstöä. Organisaatiot päättävät liittymisestään täysin vapaaehtoisesti ja sitoutuminen järjestelmään on tehtävä julkisesti. Jos järjestelmässä mukana oleva organisaatio ei noudata tietosuojaperiaatteita, voidaan sitä vastaan nostaa kanne.

Safe Harbor –periaatteiden mukaan organisaation on mm. ilmoitettava yksityishenkilölle, mihin tarkoitukseen se kerää ja käyttää heitä koskevia tietoja sekä tarjottava rekisteröidyille mahdollisuus valita, voiko heidän henkilötietojensa antaa kolmannelle osapuolelle tai käyttää tarkoitukseen, joka ei vastaa tietojen keruun alkuperäistä tarkoitusta tai tarkoitusta, johon rekisteröity on myöhemmin antanut luvan. Periaatteet takaavat lähtökohtaisesti henkilöille tarkastusoikeuden heitä itseään

koskeviin tietoihin ja oikeuden saada korjata, muuttaa tai poistaa tiedot, jotka eivät ole paikkansapitäviä. Organisaatioiden on periaatteiden mukaan huolehdittava henkilötietojen suojaamisesta ja periaatteiden rikkomisen varalta on kunkin organisaation osalta oltava olemassa menettelyt, joilla varmistetaan tietosuojaperiaatteiden noudattaminen ja organisaatiolle koituvat seuraamukset niiden noudattamatta jättämisestä.

Safe Harbor

http://export.gov/safeharbor/sh_documents.html

Safe Harbor -lista mukana olevista organisaatioista

<http://web.ita.doc.gov/safeharbor/shlist.nsf/webPages/safe+harbor+list>

3.2. HENKILÖTIETOLAIN POIKKEUSPERUSTEET (HetiL 5 luku 23 §)

Kiellosta siirtää tietoja sellaiseen kolmanteen maahan, jonka tietosuojan taso ei ole riittävä, on katsottu tarpeelliseksi säätää poikkeuksia. Vaikka tietosuojan tasoa ei olisikaan kyseisessä maassa edellä kerrotulla tavalla todettu riittäväksi, voidaan tietoja kuitenkin siirtää henkilötietolain 23 §:n nojalla, jos,

1) Rekisteröity on antanut yksiselitteisen suostumuksensa siirtoon;

Suostumuksella tarkoitetaan henkilötietolaissa kaikenlaista vapaaehtoista, yksilöityä ja tietoista tahdon ilmaisua, jolla rekisteröity hyväksyy henkilötietojensa käsittelyn (HetiL 3 § 7 kohta). Pyydettyä henkilöä suostumusta siirtoon hänelle tulee kertoa vähintään: **mitä tietoja, mitä tarkoitusta varten, kenelle ja mihin maahan** tietoja siirretään. Tietoisuuden vaatimus edellyttää, että rekisteröidyllä on riittävästi tietoa niistä riskeistä, jotka liittyvät hänen tietojensa siirtämiseen sellaiseen kolmanteen maahan, joissa ei taata tietosuojan riittävää tasoa.

Koska suostumuksen on oltava yksiselitteinen, mahdollinen epäily suostumuksen antamisesta estää poikkeuksen soveltamisen. Esimerkiksi tilanne, jossa rekisteröidylle on ilmoitettu siirrosta, eikä tämä ole vastustanut sitä, ei täytä poikkeuksen ehtoja. Näin ollen siis tilanteet, joissa suostumus on ilmaistu epäsuorasti, eivät riitä täyttämään poikkeuksen ehtoja.

Suostumuksen käyttö perusteena tietojen siirtämiselle on suositeltavaa, jos suostumuksen käyttäminen on käytännössä mahdollista. Esimerkkinä tilanne, jossa monikansallisten yrityksen suomalaisten työntekijöiden tietoja halutaan siirtää ja työntekijöitä on lukumääräisesti vain joitakin kymmeniä. Katso myös tietosuojavaltuutetun toimiston esite ”Henkilötietojen käsittely suostumuksen perusteella” (<http://www.tietosuoja.fi/12822.htm>)

2) Siirto on tarpeen rekisteröidyn toimeksiannosta tai rekisteröidyn ja rekisterinpitäjän välisen sopimuksen täytäntöönpanemiseksi tai sopimusta edeltävien toimenpiteiden toteuttamiseksi rekisteröidyn pyynnöstä;

Vaikka poikkeus vaikuttaakin melko laajalta, sen soveltamista rajoittaa kuitenkin tarpeellisuusvaatimus. Kaikkien siirrettävien tietojen on oltava tarpeen sopimuksen täytäntöönpanemiseksi. Poikkeusta ei voida soveltaa, jos siirretään lisätietoja, jotka eivät ole välttämättömiä, tai jos siirron tarkoituksena ei ole sopimuksen täytäntöönpano, vaan jokin

muu. Poikkeusta voidaan soveltaa esimerkiksi siirtoihin, joita tarvitaan lentolipun varaamiseksi matkustajalle.

Tietosuojavaltuutettu on kannanotossaan 1.10.2001 katsonut, että työelämän tietosuojalain sekä HetiL 1 §:n, 8 § 1 momentin 5 kohdan, 9 §:n, 23 §:n 2 kohdan ja 29 §:n nojalla monikansallisen yrityksen työntekijöiden yhteystiedot voitiin laittaa yhtiön intranettiin, mm. koska toisen palveluksessa olevan henkilön työtehtäviin kuuluu tavallisesti olla myös muiden organisaation palveluksessa olevien tavoitettavissa.

3) Siirto on tarpeen rekisterinpitäjän ja sivullisen välisen rekisteröidyn edun mukaisen sopimuksen tekemiseksi tai täytäntöönpanemiseksi;

Sopimuksen tekemisen tai täytäntöönpanemisen tulee siis olla rekisteröidyn intressissä esimerkiksi siten, että rekisteröity on edunsaajana. Henkilötietolakia koskevassa hallituksen esityksessä esimerkkinä tämän poikkeusperusteen soveltamisesta mainitaan tietojen siirto tehtäessä sopimusta ulkomailla työskentelevän työntekijän vakuutuksista tai terveystietopalveluista.

4) Siirto on tarpeen rekisteröidyn elintärkeän edun suojaamiseksi;

Esimerkkinä voidaan mainita potilastietojen kiireellinen siirto sellaiseen kolmanteen maahan, jossa Suomessa aiemmin hoitoa saanut matkailija on joutunut onnettomuuteen tai sairastunut vakavasti. Elintärkeällä edulla tarkoitetaan nimenomaan rekisteröidyn hengen kannalta olennaisia etuja. Täten poikkeuksen ulkopuolelle jäävät yleensä esimerkiksi taloudelliset tai omaisuuteen tai perheeseen liittyvät edut.

5) Siirto on tarpeen tai lain vaatima tärkeän yleisen edun turvaamiseksi tai oikeusvaateen laatimiseksi, esittämiseksi, puolustamiseksi tai ratkaisemiseksi;

Huomattava on, että pelkkä yleinen etu ei riitä siirron perusteeksi, vaan kyseessä täytyy olla tärkeä yleinen etu. Esimerkiksi vero- tai tullihallinnon tai sosiaaliturva-alan viranomaisten välinen lain nojalla tehty tietojensiirto kuuluu poikkeuksen piiriin. Myös rahoituspalvelualan valvontaelinten väliset tiedonsiirrot saattavat sisältyä tähän poikkeukseen. Yleisellä edulla ei tarkoiteta vain julkista etua vaan tärkeä yleinen etu voi liittyä esim. tieteelliseen tutkimukseen.

6) Siirto tehdään rekisteristä, josta yleinen tai erityisin perustein tapahtuva tiedonsaanti on nimenomaisesti säädetty;

Kysymys on tilanteista, joissa tiedonsaanti on nimenomaisesti säädetty. Näissä tapauksissa tiedonsaajan tulee esittää siirrolle perusteltu syy. Rekisterinpitäjän on varmistuttava siitä, että luovutuksen lailliset edellytykset täyttyvät kussakin yksittäisessä tapauksessa. Luovutus ja siirto voi tapahtua vain pyynnöstä. Esimerkkinä poikkeuksen soveltamisesta kiinteistörekisteri tai kaupparekisteri.

7) Rekisterinpitäjä antaa sopimuslausekkein tai muulla tavoin riittävät takeet henkilöiden yksityisyyden ja oikeuksien suojasta, eikä komissio ole henkilötietodirektiivin 3 artiklan ja 26 artiklan 3 kohdan mukaisesti todennut takeita riittämättömäksi;

Sitä, millä edellytyksillä tietojen siirto kolmansiin maihin sopimusjärjestelyiden perusteella on mahdollista ja mitä sopimuksessa tulee ottaa huomioon, käsitellään tarkemmin jaksossa 4. Tämän

kohdan perusteella voitaisiin siirron perusteena käyttää myös nk. konsernin sisäisiä sitovia sääntöjä, joista enemmän kohdassa 4.3.

8) Siirto tapahtuu henkilötiedon direktiivin 26 artiklan 4 kohdassa tarkoitettuja komission hyväksymiä mallisopimuslausekkeita käyttäen.

Komissio on toistaiseksi hyväksynyt kolmenlaiset mallisopimuslausekkeet:

- Komission hyväksymät mallisopimuslausekkeet henkilötietojen siirtämiseksi kolmansiin maihin sijoittautuneille **rekisterinpitäjille** (siirrot rekisterinpitäjältä toiselle rekisterinpitäjälle), sekä
- Komission hyväksymät mallisopimuslausekkeet kolmansiin maihin sijoittautuneille **käsittelijöille** (eli alihankkijoille) suuntautuvaa henkilötietojen siirtoa varten.
- Komission hyväksymät uudet **vaihtoehtoiset** mallisopimuslausekkeet **ns. business clauses**

Mallisopimuslausekkeista tarkemmin ks. jakso 4.2.

4. SOPIMUSLAUSEKKEET JA MUUT RIITTÄVÄT TAKEET

4.1 Sopimuslausekkeet (HetiL 23 § 7 ja 8 kohta)

Sopimusta voidaan käyttää tietojen siirrossa riittävän turvan varmistamiseksi, kun rekisterinpitäjä siirtää tietoja EU:n tai ETA:n ulkopuolelle sellaiseen kolmanteen maahan, jossa yleinen suoja on riittämätön. Henkilötietolain 23 §:n 7 kohdan mukaan siirto on mahdollinen, **jos rekisterinpitäjä antaa sopimuslausekkein tai muulla tavoin riittävät takeet henkilöiden yksityisyyden ja oikeuksien suojasta, eikä komissio ole** henkilötiedon direktiivin 3 artiklan ja 26 artiklan 3 kohdan mukaisesti **todennut takeita riittämättömiksi**.

Sopimuksen edellytetään tällöin korvaavan riittävän yleissuojan puuttumisen siten, että sopimukseen sisältyvät kaikki kyseisessä tilanteessa puuttuvat **suojan olennaiset osat**. Sopimusratkaisun on täten oltava aina **yksityiskohtainen ja kyseiseen tiedonsiirtoon soveltuva**. Kyseessä on tietoa siirtävän osapuolen ("siirtäjä") ja tiedot vastaanottavan osapuolen ("vastaanottaja") välinen suhde, jossa oleellista on direktiivin ja henkilötietolain mukaisten rekisteröityjen oikeuksien ja tietosuojan asettamien velvoitteiden tunnistaminen ja niiden täyttäminen.

Sopimussuojan riittävyttä arvioidaan samoilla perusteilla, kuin tietosuojan tason riittävyttä arvioidaan kolmansissa maissa. Henkilötiedon direktiivin 29 artiklan mukainen tietosuojatyöryhmä on, käyttäen apunaan direktiiviä ja ottaen huomioon muut kansainväliset tietosuojamääräykset, määritellyt tietosuojan sisällön keskeiset periaatteet sekä menettelyä ja täytäntöönpanoa koskevat edellytykset. Näiden noudattamisen voitaisiin katsoa riittävän suojatason vähimmäisvaatimukseksi. **Edellytykset määräytyvät kuitenkin lopulta aina tapauskohtaisesti**. Sopimuksella tulisi turvata rekisteröidylle vähintään samat oikeudet kuin hänellä on ennen luovutusta. Työryhmän linjaukset on julkaistu 24.7.1998 hyväksytyssä laajassa asiakirjassa WP 12, joka on luettavissa osoitteessa http://www.ec.europa.eu/justice_home/fsj/privacy/workinggroup/wpdocs/1998_en.htm

Sisältöä koskevia periaatteita:

1. Rajatun käyttötarkoituksen periaate
2. Tiedon laatu ja suhteellisuusperiaate
3. Avoimuusperiaate
4. Turvallisuusperiaate
5. Oikeus saada tietoja, saada tiedot oikaistuksi ja vastustaa tietojen käsittelyä
6. Tietojen edelleen siirtojen rajoitukset

Tietyissä tilanteissa on lisäksi sovellettava joitakin lisäperiaatteita:

1. Arkaluonteiset tiedot
2. Suoramarkkinointi
3. Automatisoidut yksittäispäätökset

Vastaanottajan sitoutuminen tiettyihin tietosuojasääntöihin ei vielä riitä takaamaan riittävää suojaa. Sopimuksella tulee lisäksi turvata näiden aineellis-oikeudellisten sääntöjen tehokas toteuttaminen.

Sopimusratkaisun tehokkuutta voidaan arvioida sen perusteella, miten hyvin sopimuksella voidaan:

1. Turvata sääntöjen yleinen noudattaminen
2. Tarjota rekisteröidyille yksityishenkilöille tukea ja apua oikeuksiensa toteuttamisessa
3. Tarjota soveltuva valitusmenettely vahinkoa kärsineelle osapuolelle, jos sääntöjä ei ole noudatettu

4.2 Komission hyväksymät mallisopimuslausekkeet

Komissio voi henkilötietodirektiivissä säädetyn menettelyn mukaisesti päättää, että tietyillä mallisopimuslausekkeilla annetaan riittävät takeet tietosuojan riittävän tason turvaamisesta. Henkilötietolain 23 §:n 8 kohdan mukaan **henkilötietoja voidaan siirtää, jos siirto tapahtuu komission hyväksymiä mallisopimuslausekkeitä käyttäen.** Mallisopimuslausekkeitä on toistaiseksi kolmenlaisia:

- Komissio on 15.6.2001 tekemällään päätöksellä (2001/497/EY) hyväksynyt mallisopimuslausekkeet henkilötietojen siirtämiseksi kolmansiin maihin sijoittautuneille **rekisterinpitäjille (siirrot rekisterinpitäjältä toiselle rekisterinpitäjälle).**
- Lisäksi komissio on 5.2.2010 tekemällään päätöksellä päivittänyt mallisopimuslausekkeet kolmansiin maihin sijoittautuneille **käsittelijöille** suuntautuvaa henkilötietojen siirtoa varten. Tietojen käsittelijöillä tarkoitetaan alihankkijoita. Nämä mallisopimuslausekkeet on siis tarkoitettu käytettäväksi **toimeksiantotilanteissa, eli tilanteissa, joissa kolmansissa maissa sijaitsevat henkilötietojen käsittelijät käsittelevät tietoja ainoastaan rekisterinpitäjän puolesta ja rekisterinpitäjän ohjeiden mukaisesti.**

Näitä toimeksiantotilanteisiin laadittuja mallisopimuslausekkeitä voidaan käyttää myös esim. tilanteessa, jossa suomalainen yritys siirtää henkilöstöhallinnon tietoja konsernin yhteiseen

rekisteriin tietojen käsittelyä varten EU:n ulkopuolelle. Rekisterinpitäjä ei vaihdu ja määräysvalta sekä vastuu tietojen käsittelystä säilyy suomalaisella rekisterinpitäjällä.

- Euroopan unionin komissio on hyväksynyt **27.12.2004** tekemällään **päätöksellä uudet vaihtoehtoiset mallisopimuslausekkeet, joita liike-elämän toimijat voivat käyttää henkilötietojen siirroissa ns. kolmansiin maihin, turvatakseen riittävän tietosuojan tason.**

Nämä uudet vaihtoehtoiset mallisopimuslausekkeet (ns. business clauses) turvaavat riittävän tietosuojantason siirrettäville tiedoille, kuten vuonna 2001 hyväksytyt mallisopimuslausekkeetkin. Tietosuojaviranomaisille on kuitenkin annettu enemmän valtuuksia puuttua ja määrätä sanktioita tarvittaessa. Sopimuslausekkeiden toimeenpano tullaan arvioimaan vuonna 2008.

Uudet vaihtoehtoiset mallisopimuslausekkeet on tehty jo aikaisemmin hyväksytyjen sopimuslausekkeiden rinnalle. Ne on valmisteltu yhdessä yritysmaailman edustajien kanssa neuvottelujen tuloksena.

Jäsenvaltiot eivät voi kieltäytyä hyväksymästä näitä uusia mallisopimuslausekkeitä henkilötietojen siirron perusteena, 1.4.2005 jälkeen, mutta niiden käyttöönottoaminen on mahdollista myös ennen mainittua päivämäärää. Näiden lausekkeiden soveltamisesta ei luonnollisesti ole käytännön kokemusta.

Mallisopimuslausekkeiden tavoitteena on helpottaa maailmanlaajuisia tiedonsiirtoja määrittelemällä sellaiset sopimusehdot, joita käyttäen voidaan varmistaa riittävä tietosuojan taso siirrettäessä henkilötietoja yhteisön alueen ulkopuolelle.

Mallisopimuslausekkeet ovat tulostettavissa ao. päätöksien liitteinä komission kotisivuilla osoitteessa http://www.ec.europa.eu/justice_home/fsj/privacy/modelcontracts/index_en.htm

sekä tietosuojavaltuutetun toimiston kotisivuilla olevan linkin kautta <http://www.tietosuoja.fi/25916.htm>

Mallisopimuslausekkeitä **voidaan käyttää myös pohjana** laadittaessa rekisterinpitäjän omia sopimuslausekkeitä, mutta **tällöin on kysymys muokatuista mallisopimuslausekkeista, joiden käyttämisestä on tehtävä ilmoitus tietosuojavaltuutetulle.**

4.3 Konsernin sisäiset tietosuojasäännöt

Erään mahdollisuuden lailliseen tietojen siirtoon antaa järjestely, jota valmisteluvaiheessa on kutsuttu konsernin sisäiseksi sitoviksi tietosuojasäännöiksi (BCR, Binding Corporate Rules). Henkilötietodirektiivin 29 artiklan mukainen kansallisista tietosuojavaltuutetuista koostuva työryhmä on hyväksynyt 3.6.2003 näitä periaatteita ja niihin liittyviä menettelyjä koskevan asiakirjan. Tällä tavalla saadaan käyttöön joustava, mutta yksilön oikeudet erinomaisesti turvaava vaihtoehto kansainvälisiin tiedonsiirtoihin. Artikla 29:n mukainen työryhmä valmistelee tarkempaa ohjausta konsernin sisäisten tietosuojasääntöjen sisältövaatimuksista ja EU:n tietosuojaviranomaisten yhteistyömenettelystä. Aiheesta julkaistu asiakirja WP 74 (3.6.2003) luettavissa osoitteessa

http://www.ec.europa.eu/justice_home/fsj/privacy/workinggroup/wpdocs/2003_en.htm

5. TIETOSUOJAVALTUUTETULLE TEHTÄVÄT ILMOITUKSET

Henkilötietolain 36 § mukaan rekisterinpitäjällä on yleinen ilmoitusvelvollisuus henkilötietojen automaattisesta käsittelystä tietosuojavaltuutetulle. Ulkomaille luovutuksia koskee kuitenkin ns. **erityinen ilmoitusvelvollisuus**.

5.1 Milloin EI ole ilmoitusvelvollisuutta

Jos henkilötietoja siirretään sellaiseen kolmanteen maahan, jossa komissio on päätöksellään todennut tietosuojan riittävän tason tulevan turvatuksi **tai**, jos tietojen siirto perustuu 23 §:n kohtiin 1 – 5 tai 8, **ei tietojen siirrosta kolmansiin maihin tarvitse ilmoittaa tietosuojavaltuutetulle**. Luonnollisestikaan henkilötietojen siirrosta Euroopan unionin jäsenmaihin tai Euroopan talousalueeseen kuuluvaan maahan ei tarvitse ilmoittaa tietosuojavaltuutetulle.

5.2 Milloin ON ilmoitusvelvollisuus

Siirrosta **on ilmoitettava tietosuojavaltuutetulle**, jos henkilötietoja siirretään kolmanteen maahan henkilötietolain 22 § perusteella. Ilmoitusvelvollisuus koskee myös tilanteita, joissa henkilötietoja siirretään henkilötietolain 23 § 6 tai 7 kohdassa tarkoitetuilla perusteilla eikä siirrosta ole laissa säädetty.

5.3 Yleistä ilmoituksen tekemisestä

Ilmoitus on tehtävä riittävän ajoissa, kuitenkin **viimeistään 30 päivää ennen** toimenpiteeseen ryhtymistä. Ilmoituksesta tulee käydä ilmi, mitä tietotyyppisiä siirretään, miten siirto tapahtuu sekä rekisteriselosteeseen (HetiL 10 §) sisältyvät tiedot.

On huomattava, että rekisteriselosteessa on mainittava säännönmukaiset tietojen luovutukset sekä **henkilötietojen siirrot EU:n ulkopuolelle**. Henkilötietolaissa siirrolla tarkoitetaan tietojen luovutusten lisäksi muutakin fyysistä tietojen siirtämistä.

Edellä mainitun lisäksi ilmoituksesta tai sen liitteistä tulee käydä ilmi muutkin siirron **lainmukaisuuden arviointiin tarvittavat tiedot**. Tällaisia ovat esimerkiksi tiedot siitä kenelle ja milloin tiedot siirretään sekä tarvittaessa muu tarpeellinen selvitys. Tällaisena voidaan esittää esimerkiksi perustelut sille, miksi rekisterinpitäjä katsoo tietosuojan tason olevan kyseisessä maassa riittävän tai sopimusehdot. Ilmoituksen tekemiseen voi käyttää tämän esitteen liitteenä olevaa lomaketta.

**Henkilötietolain mukainen ilmoitusvelvollisuus henkilötietojen siirrosta
EU:n jäsenvaltioiden alueen tai ETA:n ulkopuolelle**

Lainkohta	Siirtoperuste	Ilmoitusvelvollisuus	
		Kyllä	Ei
22 §	Rekisterinpitäjän käsityksen mukaan tietosuojan taso kyseisessä maassa riittävä kyseisen siirron osalta	x	
22 a § 1 mom.	Komissio todennut tietosuojan tason riittävyyden kyseisessä maassa		x
23 § 1 kohta	Rekisteröidyn yksiselitteinen suostumus		x
23 § 2 kohta	Rekisteröidyn toimeksianto tai rekisteröidyn ja rekisterinpitäjän välisen sopimuksen tekeminen tai täytäntöönpano		x
23 § 3 kohta	Rekisterinpitäjän ja sivullisen välinen rekisteröidyn edun mukaisen sopimuksen tekeminen tai täytäntöönpano		x
23 § 4 kohta	Rekisteröidyn elintärkeän edun suojaaminen		x
23 § 5 kohta	Tärkeä yleinen etu tai oikeusvaade		x
23 § 6 kohta	Rekisteristä yleinen tai erityisin perustein tapahtuva tiedonsaanti nimenomaisesti säädetty		
	- jos siirrosta ei säädetty laissa	x	
	- jos siirrosta säädetty laissa		x
23 § 7 kohta	Rekisterinpitäjän sopimuslausekkein tai muulla tavoin antamat riittävät takeet henkilöiden yksityisyyden ja oikeuksien suojasta		
	- jos siirrosta ei säädetty laissa	x	
	- jos siirrosta säädetty laissa		x
23 § 8 kohta	Komission hyväksymien mallisopimuslausekkeiden käyttö		x

5.4 Ilmoituksen käsittely tietosuojavaltuutetun toimistossa

Tietosuojavaltuutettu pyytää ilmoituksen johdosta rekisterinpitäjältä tarvittaessa lisäselvitystä tai täydennystä.

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta säättää salassa pidettävistä asiakirjoista. On toivottavaa, että ilmoituksen tekijä itse merkitsee tai muutoin ilmoittaa tietosuojavaltuutetulle, miltä osin katsoo aineiston kuuluvan esim. liike- tai ammattisalaisuuden piiriin. **Päätöksen** asiakirjojen julkisuudesta tai salassa pidettävyydestä **tekee kuitenkin aina asianomainen viranomainen.**

Käytännössä ilmoituksen käsittelyn yhteydessä **saatetaan ottaa yhteyttä** myös muiden EU-maiden tietosuojaviranomaisiin. Ilmoitusta tehtäessä on hyvä kertoa, jos rekisterinpitäjän tiedossa on, että ko. tietojen siirtoa tai jotakin osaa siitä, on käsitelty jonkun toisen EU-maan viranomaisissa tai siirrosta on jo tehty ratkaisu toisessa maassa. Kansalliset viranomaiset kuitenkin tekevät päätökset itsenäisesti kansallisen lainsäädännön mukaan.

5.5 Tietosuojavaltuutetun kannanotto ja tietosuojalautakunnan toimenpiteet

Tietosuojavaltuutettu lähettää ilmoituksen tekijälle (eli tietoja luovuttavalle rekisterinpitäjälle) vastauksen, jossa otetaan kantaa siihen, voidaanko ilmoituksessa tarkoitettuun henkilötietojen siirtoon ryhtyä. Tietosuojavaltuutettu arvioi tietojen siirron edellytyksiä ja suojan takeiden riittävyyttä.

Mikäli rekisterinpitäjä ryhtyy tiedon siirtoon tietosuojavaltuutetun kielteisestä kannalta huolimatta, tietosuojavaltuutettu voi viedä asian tietosuojalautakunnan käsiteltäväksi, joka puolestaan voi kieltää henkilötietojen siirron.

Sopimukseen perustuvan sallitun siirron edellytyksenä on kuitenkin **aina** myös se, että **tietoja on ennen siirtoa käsitelty kansallisen lainsäädännön mukaisesti**. Tämä tarkoittaa, että tietojen luovuttamisen tulee olla kansallisen lainsäädännön mukaan mahdollista. Jos siis tietojen luovuttaminen kyseiseen tarkoitukseen **ei olisi laillista Suomessa**, pelkästään se seikka, että vastaanottaja sijaitsee kolmannessa maassa, ei muuta tätä oikeudellista arviointia. Tietosuojalautakunta voi henkilötietolain 44 §:n nojalla kieltää henkilötietojen siirron, ellei siirrettävien henkilötietojen käsittelyssä ole noudatettu kansallisia säännöksiä.

Tietosuojaviranomaisilla on lisäksi toimivaltuudet komission päätöksissä säädetyissä poikkeustapauksissa kieltää tietojen siirrot kolmansiin maihin tai lykätä niitä sekä velvollisuus ilmoittaa näistä toimenpiteistä komissiolle.

6. KOMISSION VALVONTA

Tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta annetun asetuksen 10 b §:ssä (529/1999) säädetään **tietosuojavaltuutetun velvollisuudesta ilmoittaa komissiolle ja muille jäsenvaltioille tietojen siirrosta pykälässä mainituissa tilanteissa**.

Jos tietosuojavaltuutettu saatuaan siirtoa koskevan ilmoituksen arvioi, **ettei kyseisessä maassa taata riittävää tietosuojan tasoa** henkilötietolain 22 §:ssä tarkoitettulla tavalla, **on tietosuojavaltuutetun ilmoitettava asiasta Euroopan unionin komissiolle**. Tällöin tietosuojavaltuutettu ilmoittaa rekisterinpitäjälle, että siirtoa ei hänen mielestään voida perustaa HetiL:n 22 §:ään, vaan rekisterinpitäjänä on ryhdyttävä toimenpiteisiin jonkin HetiL:n 23 §:ssä säädetyin edellytyksin täyttämiseksi.

Jos tietosuojavaltuutettu katsoo tietoja voitavan siirtää sillä perusteella, että **rekisterinpitäjä antaa sopimuslausekkein tai muulla tavoin riittävät takeet** henkilöiden yksityisyyden ja oikeuksien suojasta, **tulee tietosuojavaltuutetun ilmoittaa tällaisesta hyväksymisestä komissiolle ja muille jäsenvaltioille**.

Jos toinen jäsenvaltio tai komissio ilmaisee vastalauseensa edellä mainittujen takeiden hyväksymisestä, **komissio voi** henkilötietodirektiivissä säädetyn menettelyn mukaisesti **päättää**, ovatko takeet riittävät.

7. MUITA LINKKEJÄ

Tietosuojavaltuutetun toimisto –kansainväliset asiat

<http://www.tietosuoja.fi/1573.htm>

Euroopan tietosuojavaltuutettu

<http://www.edps.eu.int/>

ILMOITUS HENKILÖTIETOJEN SIIRROSTA EU:N TAI ETA:N ULKOPUOLELLE

Peruste: Henkilötietolaki (36 § 2 mom. 1 kohta ja 37 § 1 mom.)

Ilmoituksen lähettäjänä oleva rekisterinpitäjä	
Yhteystiedot (osoite, puhelin...)	
Ilmoitusasiaa käsittelevä henkilö	
Yhteystiedot (osoite, puhelin...)	
Rekisteri, jota ilmoitus koskee	
Ilmoitus koskee	☐ Henkilötietojen siirtoa HetiL 22 §:n nojalla ☐ Henkilötietojen siirtoa HetiL 23 §:n 6 tai 7 kohdassa tarkoitetuilla perusteilla
Mitä tietotyyppisiä siirretään	
Miten siirto tapahtuu	
Milloin siirto tapahtuu	
Mihin maahan tai maihin tiedot siirretään	
Tiedot vastaanottavan tahon nimi	
Yhteystiedot	
Mitä tarkoitusta varten henkilötietoja siirretään ulkomaille	
Onko siirtoa käsitelty muun EU- tai ETA-maan tietosuojaviranomaisissa	
Päiväys	Allekirjoitus

Huom! Ilmoitukseen on liitettävä:

- 1) selvitys siitä, millä tavoin henkilöiden yksityisyyden ja oikeuksien suoja on turvattu itse siirron aikana sekä käsiteltäessä tietoja ulkomailla. Esimerkiksi mahdolliset, kyseistä asiaa koskevat sopimusehdot tulee liittää ilmoitukseen.
- 2) rekisteristä laadittu rekisteriseloste tai seuraavat tiedot:
 - henkilötietojen käsittelyn tarkoitus
 - kuvaus rekisteröityjen ryhmästä tai ryhmistä ja näihin liittyvistä tiedoista tai tietoryhmistä
 - mihin tietoja säännönmukaisesti luovutetaan ja siirretäänkö tietoja Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle sekä kuvaus rekisterin suojauksen periaatteista